

ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΑΤΛΑΝΤΑΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΝΑΣ

Γλωσσικός Άτλαντας
Δωδεκανήσου

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
[ΙΔΡΥΜΑ ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ]

Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών
(Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
541 24 Θεσσαλονίκη
<http://ins.web.auth.gr>
e-shop: <http://www.eshop.ins-auth.gr>
e-mail: ins@phil.auth.gr

© 2020 Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών

ISBN 978-960-231-196-7

Στο εξώφυλλο
Χάρτα του Ρήγα (φύλλο 3): Τα Δωδεκάνησα (λεπτομέρεια)
Τρικόγλειος Βιβλιοθήκη
Το ψηφιακό αντίγραφο αποτελεί ευγενική παραχώρηση της Βιβλιοθήκης
και του Κέντρου Πληροφόρησης του ΑΠΘ

Επιμέλεια
Ν. Λιόσης

Στοιχειοθετήθηκε
από την Αθανασία Κοπανά
στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών

Τυπώθηκε στη Θεσσαλονίκη
από την Τσιαρτσιάνης Αθ. & Σία Ο.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
1. Ο ερευνητής	11
2. Ο πληροφοροητής	11
3. Ο χρόνος της εκπόνησης	12
4. Το ερωτηματολόγιο	12
5. Τα σημεία της έρευνας	13
6. Φωνητική καταγραφή	14
7. Η σύνταξη του άτλαντα	15
8. Σχόλια στους λεξιλογικούς χάρτες	16
9. Τα γλωσσικά ιδιώματα της Δωδεκανήσου	17
10. Βιβλιογραφία των γλωσσικών ιδιωμάτων της Δωδεκανήσου	17
ΦΩΝΗΤΙΚΗ	23
δευτερογενής ακολουθία ε + α, ο, ου, π.χ. (μεγάλος >) μεάλος – μιάλος 25 • προφορά του μορφήματος -έα, π.χ. αμυγνταλέα – αμυγνταλιά – αμυγνταλά 26 • δευτερογενής ακολουθία α + ε, π.χ. (αδερφός >) αερφός – αίρφός 27 • ακολουθία έ + ι, π.χ. ρωμαίικα – ρωμαίικα 28 • δευτερογενής ακολουθία ο + α, π.χ. (πρόβ- >) προύατον – προύατον – προύατον κτλ. 29 • προφορά του ζ, π.χ. (μαζί >) ματζί – μαντζί 30 • προφορά του γ + ε, ι, π.χ. γέρος – ζέρος 31 • προφορά του γκ/γγ + ε, ι, π.χ. άγγελος – άντζελος – άτζε-λος 32 • προφορά του κ + ε, ι, π.χ. κερί – τσέρι 33 • προφορά του σκ + ε, ι, π.χ. ασκέρι – αστσέρι – ασέρι 34 • προφορά του χ + ε, ι, π.χ. χέρι – σέρι – σέρι 35 • ανομοιοτική αποβολή του συμφώνου μ, π.χ. κάμωμα – κάωμα 36 • προφορά του ν + π, τ, κ σε όρια λέξεων, π.χ. τον δόπο – το τ-τόπο – το δόπο 37 • προφορά των μπ, ντ, γκ, π.χ. άντρας – άάρας 38 • προφορά του β + ιΦ, π.χ. καράβια – καράβγικα – καράβτζα – καράγια – καράβζα 39 • προφορά του δ + ιΦ, π.χ. απίδια – απίδγικα – απίδτζα – απίτζα – απίγια – απίρκια 40 • προφορά του ζ + ιΦ, π.χ. τραπέζια – τραπέτζα – τραπέζγικα – τραπέ-ντζα 41 • προφορά του γκ/γγ + ιΦ, π.χ. αγγείο – ατζό – ατζό 42 • προφορά του θ + ιΦ, π.χ. αλήθια – αλήθκεια – αλήθτσα – αλήτ-τεια κτλ. 43 • προφορά του κ + ιΦ, π.χ. μπουκιά – μπουτσα – μπουτσα 44 • προφορά του λ + ιΦ, π.χ. ελ(λ)ιά – ελγκιά – ελτζα – ελγκιά 45 • προφορά του σ + ιΦ, π.χ. δροσά – δροσκιά – δροσά 46 • προφορά του π + ιΦ, π.χ. ποιος – πτός – πτζός – μπτσος – πτσος 47 • προφορά του ρ + ιΦ, π.χ. χωριό – χωργκιό – χωρζό – χωρτσο – χωρκιό 48 • προφορά του Σρ + ιΦ, π.χ. πριόνιν – πριγιό-νιν – πριζόνιν – περγιόνιν – πριγκιόνιν κτλ. 49 • προφορά του τ + ιΦ, π.χ. φωτά – φω-τγιά – φωγκιά – φωθτσα / φωθτσα κτλ. 50 • προφορά του ντ + ιΦ, π.χ. δόντια – δό(ν) δια – δόνγκια – δόντζα – δόδια 51 • προφορά του φ + ιΦ, π.χ. κούφα – κούφκια – κού-φτσα 52 • προφορά του βγ [ή (α/ε)ν] + α, ο, ου, π.χ. κόβγω – κόβγκω – κόφκω – κό-βγκω 53 • προφορά του βδ, π.χ. ραβδί – ραβντί – ραφτί 54 • προφορά του βμ [ή (α/ε) υμ], π.χ. θαύμα – θάμα – θάμ-μα 55 • προφορά του γδ, π.χ. γδύνω – γντύνω – χτύνω 56 • προφορά του ργ + α, ο, ου, π.χ. πύργος – πύργκος – πύρκος 57 • προφορά του ρδ, π.χ. πέρδικα – πέρντικα – πέρτικα 58 • προφορά του θ + λ, ν, ρ, π.χ. θρονίν – δρονίν 59 • προφορά του φ + λ, ν, ρ, π.χ. κατώφλιν – κατώβλιν 60 • προφορά του χ + λ, ν, ρ, π.χ. κεχρίν – κεγρίν 61 • προφορά του ρσ, π.χ. πέρσι – πέρτσι 62 • προφορά του διπλού θθ, π.χ. άθ-θος – άτ-τος 63 • προφορά του διπλού κκ, π.χ. κόκ-κορας – κόκ-κορας 64 • προφορά του διπλού λλ, π.χ. στέλ-λω – στέλ-λ ^{vr} ω – στέλντω – στέλτω 65 • προφορά του	

διπλό ππ, π.χ. *τίπ-ποτε* – *τίπ-ποτε* 66 • προφορά του διπλού σσ, π.χ. *γειτόνισ-σα* – *γειτόνισα* 67 • προφορά του διπλού ττ, π.χ. *κρέβατ-τος* – *κρέβατ-τός* 68

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

69

οριστικό άρθρο, ονομ. εν. αρσ. / θηλ. 71 • κλητικό μόριο 72 • οριστικό άρθρο, αιτ. πληθ. αρσ. 73 • οριστικό άρθρο, αιτ. πληθ. θηλ. 74 • προσωπική αντων. α' προσώπου, ονομ. εν. 75 • προσωπική αντων. β' προσώπου, ονομ. εν. 76 • προσωπική αντων. γ' προσώπου, ονομ. εν. αρσ. 77 • κτητική αντων. γ' προσώπου, γεν. εν. αρσ. 78 • κτητική αντων. γ' προσώπου, γεν. πληθ. 79 • αόριστη αναφορική αντων. 80 • περιττοσύλλαβα αρσ. ουσ., ονομ. / αιτ. πληθ., π.χ. *παπά(δ)ες* – *παπά(δ)ι* 81 • ουδ. σε -μα, π.χ. *πράμα* – *πράμαν* 82 • σχηματισμός γεν. στα υποκοριστικά σε -άκιν, π.χ. *του σπιτακιού* 83 • τύποι του συγκριτικού του επιθ. *καλός*, π.χ. *καλ-λιότερος* – *καλ-λιότερος* κτλ. 84 • γεν. εν. του *ένας* 85 • κατάληξη πατριδωνυμικών, π.χ. *Μπάνιος* – *Μπωνιός* – *Μπωνιάτης* κτλ. 86 • στερητικά επίθ. με *ανα-*, π.χ. *ανόπλυτος* – *ανήπλυτος* – *ανέπλυτος* 87 • παραγωγικά επιθήματα επιθ. που δηλώνουν ύλη, π.χ. *ξύλενος* – *ξύλενιος* – *ξύλινος* 88 • άτονη ρηματική αύξηση, π.χ. *επλέρων-να* – *ηπλέρων-να* 89 • τονισμένη ρηματική αύξηση, π.χ. *έκαμα* – *ήκαμα* 90 • α' πληθ. οριστ. ενεστ. βαρύτονων ενεργ. ρ. 91 • γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ενεργ. ρ. 92 • α' εν. πρτ. οξύτονων ενεργ. ρ. 93 • σχηματισμός μέλλοντα 94 • μόριο της υποτ. 95 • β' πληθ. προστ. ενεστ. βαρύτονων ενεργ. ρ. 96 • α' πληθ. πρτ. / οριστ. αορ. βαρύτονων ενεργ. ρ. 97 • γ' πληθ. πρτ. / οριστ. αορ. βαρύτονων ενεργ. ρ. 98 • β' εν. οριστ. ενεστ. οξύτονων ενεργ. ρ. (< αρχ. -έω) 99 • γ' εν. πρτ. οξύτονων ενεργ. ρ. (< αρχ. -έω) 100 • β' πληθ. οριστ. ενεστ. βαρύτονων ενεργ. ρ. 101 • β' πληθ. πρτ. / οριστ. αορ. βαρύτονων ενεργ. ρ. 102 • α' εν. οριστ. ενεστ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 103 • β' εν. οριστ. ενεστ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 104 • γ' εν. οριστ. ενεστ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 105 • α' πληθ. οριστ. ενεστ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 106 • γ' πληθ. οριστ. ενεστ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 107 • α' εν. πρτ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 108 • γ' εν. πρτ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 109 • α' πληθ. πρτ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 110 • β' πληθ. πρτ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 111 • γ' πληθ. πρτ. βαρύτονων μεσοπαθ. ρ. 112 • β' εν. προστ. αορ. μεσοπαθ. ρ. 113 • γ' εν. οριστ. αορ. μεσοπαθ. ρ. 114 • α' πληθ. οριστ. αορ. μεσοπαθ. ρ. 115 • γ' πληθ. οριστ. αορ. μεσοπαθ. ρ. 116 • επίθημα ρ. ιταλικής προέλευσης, π.χ. *φουμάρω* – *φουμέρω* – *φουμέρνω* 117 • ρ. σε -v-νω ή -v-νίσκω, π.χ. *πλύν-νω* – *πλυν-νίσκω* 118 • μορφή προρηματικού *ανα-*, π.χ. *ανε(β)αίν-νω* – *ανη(β)αίν-νω* 119

ΣΥΝΤΑΞΗ

121

πτώση του έμμεσου αντικειμένου, π.χ. *λέω του* – *τον* 123 • πτώση του άμεσου αντικειμένου ρ. που δηλώνει μνήμη, π.χ. *θυμούμαι του* – *τον* 124 • θέση άτονης προσωπικής αντων. ως αντικειμένου, π.χ. *του / τον λέω* ή *λέω του / τον* 125 • απουσία της πρόθεσης σε με ρ. που δηλώνει κίνηση 126

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

127

αγελάδα 129 • αγκαζέ 130 • αγνώ 131 • αγριαπιδιά 132 • αγριελιά 133 • αγροφύλακας 134 • άδειος 135 • αδελφός 136 • αδράχτι 137 • αθιβολή 138 • αιθριάζει 139 • ακούω προσεκτικά 140 • ακρίδα 141 • αλάτι 142 • αλληλοβοήθεια 143 • αλλοδαπός 144 • αλώνι 145 • αμύγδαλο 146 • ανάδοχος βαπτιζομένου 147 • ανάπηρος 148 • ανηφόρα 149 • ανοιχτός εντελώς 150 • αντίχειρας 151 • αντοχή (σωματική) 152 • αξίνα 153 • απλωταριά (= μέρος στο οποίο απλώνονται τα φρούτα για να ξεραθούν) 154 • απογαλακτίζω 155 • απολείτουργα 156 • αποπτώνω 157 • αποχωρητήριο 158 • άραγε 159 • αργαλειός 160 • αρθρώσεις 161 • αρνί / ερίφι του φούρνου 162 • άροτρο 163 • αρχίζω 164 • ασθμαίνω 165 • ασφόδελος 166 • άσχημος άνθρωπος 167 • Αύγουστος 168 • αύριο 169 • αυχέννας 170 • βάζω φαγητό από τη χύτρα στα πιάτα 171 • βάτραχος 172 • βαφτισμιός 173 • βελονιά 174 • βε-

ρίκοκο 175 • βλέπω αμυδρά 176 • βουκόλος 177 • βούτυρο 178 • βράδυ αργά 179
 • γάλα 180 • γαριφαλιά 181 • γεωργός 182 • γιαγιά 183 • γιορτινός (για ρού-
 χα) 184 • γιος 185 • γκρεμός 186 • γουρούνα 187 • γυμνός 188 • γυναικάδελ-
 φος 189 • δάσος 190 • Δεκέμβρης 191 • δέρνω 192 • δέσμη από στάχυα ή χόρ-
 τα 193 • διαζευγμένος 194 • δίδυμος 195 • δίνω 196 • διώχνω 197 • δρεπάνι 198
 • δυσεντερία 199 • έγγαλο (ζώο) 200 • εγγονή 201 • εγγονός 202 • έγκυος 203
 • είδηση 204 • ελαιοτριβείο 205 • ελαιώνας 206 • ελάχιστη ποσότητα 207 • έμμη-
 να 208 • εμπαίζω 209 • ενέδρα 210 • εξομολογώ 211 • επανωφόρι 212 • εσπέ-
 ρα 213 • ετεροθαλής αδελφός 214 • έτσι ακριβώς 215 • ευκοιλότητα 216 • εφέ-
 τος 217 • ζέστη 218 • θυμάρι 219 • ιλαρά 220 • Ιούλιος 221 • Ιούνιος 222 •
 ισχνός 223 • καθρέφτης 224 • καλαμπόκι 225 • καλύτερα 226 • κάνει κρύο 227 •
 κανένας 228 • καπνοδόχος 229 • καράβι 230 • καρέκλα 231 • καταβολάδα 232 •
 καταγιδα 233 • κατακάθι 234 • κατακλίνομαι, ξαπλώνω 235 • καταπακτή 236 •
 καταστρέφω 237 • κατώφλι 238 • κνήμη 239 • κότα 240 • κοτέτσι 241 • κοτσά-
 νι 242 • κούκλα 243 • κουκουβάγια 244 • κουμπί 245 • κουφόβραση 246 • κρη-
 σάρα 247 • κριός 248 • κυψέλη 249 • λέβητας 250 • λειτουργία 251 • λεχώνα 252
 • λιγνός 253 • λιθόστρωτο 254 • λίθος (χειροπληθής) 255 • λιχνίζω 256 • μαστά-
 ρι 257 • μασχάλη 258 • ματιάζω 259 • μελιτζάνα 260 • μέρος στο οποίο γεννά η
 κότα 261 • μέρος στο οποίο κοιμόμαστε 262 • μέσπιλο, μούσμουλο 263 • μετάλη-
 ψη 264 • μετατοπίζω το ποίμνιο 265 • μηρυκάζω 266 • μήτε 267 • μικρός 268 •
 μισοφθαρμένος 269 • μνήμα 270 • μου ήρθε μια σκέψη 271 • μπολιάζω 272 • μπου-
 μπούκι 273 • μυαλό 274 • μυρμήγκι 275 • όλος 276 • ομίχλη 277 • οργανοπαί-
 χτης 278 • οσονούπω 279 • όσπρια 280 • όταν 281 • ουρά 282 • ουράνιο τόξο 283
 • ουρώ 284 • παπαρούνα 285 • παραθαλαμίδι 286 • παράθυρο 287 • παραπί-
 θω 288 • παράσπιτο (= βοηθητικός χώρος κοντά στην κύρια κατοικία) 289 • παρατη-
 ρώ 290 • παρατσούκλι 291 • πάσσαλος 292 • πατέρας 293 • πατητήρι 294 • πε-
 δικλώνω 295 • πεισματάρης 296 • περιμένω 297 • περίττωμα αγελάδας 298 • πε-
 ρίττωμα γαϊδάρου 299 • περίττωμα όρνιθας 300 • πέρσι 301 • πηγάδι 302 • πε-
 τεινός 303 • πικροδάφνη 304 • πλησίον 305 • πόδι 306 • πουθενά 307 • πρόβα-
 το 308 • προσφώλιο αβγό (= αβγό που μένει στη φωλιά) 309 • πρωί 310 • πύον 311
 • ραδίκι της ακτής 312 • ράπισμα 313 • ρουθούνι 314 • ρυπαρός 315 • σαλιγκά-
 ρι 316 • σαμάρι 317 • Σεπτέμβρης 318 • σημαδεύω 319 • σήμερα 320 • σιδε-
 ράς 321 • σκoinί 322 • σκοτάδι 323 • σκούπα (παραδοσιακή) 324 • σκουπίδι 325
 • σκουπίζω 326 • σκουπίζω τον φούρνο 327 • σκυλοκρεμμύδα 328 • σμήνος 329 •
 σοδεία 330 • σουγιάς 331 • σπρώχνω 332 • στασιδί 333 • στάχτη 334 • στέλ-
 νω 335 • στενοχώρια 336 • στροφή δρόμου 337 • σύγαμπρος 338 • συγγενολόι 339
 • σύκο αρσενικό (αγριόσυκο) 340 • σύκο πρώιμο 341 • συναντώ 342 • σύννεφο 343
 • συνομιληκος 344 • τερέβινθος 345 • τζάκι 346 • τι 347 • τμήμα της κόρας από
 ένα καρβέλι (ψωμί) 348 • τουλάχιστον 349 • τρελός 350 • τρέχω 351 • τριαντά-
 φυλλο 352 • τρικυμία 353 • τσεκούρι 354 • τσουκνίδα 355 • υδρορροή 356 • υπά-
 κους 357 • υποτροπιάζω 358 • υφάντρια 359 • φαλακρός 360 • φασκομηλιά 361
 • φίμωτρο 362 • Φλεβάρης 363 • φορτίο 364 • χαρακτηριστικά του προσώπου 365
 • χειρολαβή του αρότρου 366 • χελώνα 367 • χέρι 368 • χιονίστρα 369 • χλιαί-
 νω 370 • χούφτα 371 • χύτρα 372 • χύτρα χάλκινη μικρή 373 • ψέμα 374

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Γλωσσογεωγραφικές μελέτες υπήρξαν και θα υπάρξουν και χωρίς γλωσσικούς χάρτες. Στον γλωσσικό χάρτη απουσιάζουν τα σχόλια του ερευνητή, υπάρχει όμως σ' αυτόν το πλεονέκτημα ότι προσφέρει στον αναγνώστη άμεση εποπτεία του γεωγραφικού χώρου στον οποίο απαντά ένας λεξικός τύπος ή ένα φωνολογικό, μορφολογικό ή συντακτικό φαινόμενο, και ότι του επιτρέπει να συγκρίνει μόνος του τη χωρική τους έκταση και να παρακολουθεί την πορεία διάδοσής τους. Από τους υπάρχοντες γλωσσικούς άτλαντες προήλθαν και θα προέρχονται πολλές ειδικότερες μελέτες. Αν δεν ήταν χρήσιμοι, θα τους σκέπτονταν οι σοφοί και θα κοπίαζαν γι' αυτούς τόσο πολλοί και τόσο σπουδαίοι επιστήμονες σε άλλες χώρες;

Φοιτητής ακόμη, όταν άκουγα από τον αείμνηστο καθηγητή μου Νικόλαο Ανδριώτη πως, σε αντίθεση με αρκετές άλλες χώρες, τουλάχιστον της Ευρώπης, η Ελλάδα δεν είχε τον δικό της γλωσσικό άτλαντα, αισθανόμουν, θα έλεγα, μειονεκτικά.

Όταν – αρκετά νωρίς – άρχισα να ασχολούμαι και εγώ με τη νεοελληνική διαλεκτολογία, άρχισα να σκέφτομαι τον Γλωσσικό Άτλαντα της Δωδεκανήσου (στο εξής Γ.Α.Δ.),¹ αφού βέβαια δεν τολμούσα να διανοηθώ ότι μόνος μου θα μπορούσα να συντάξω τον γλωσσικό άτλαντα της Ελλάδας. Στο Α΄ Πολιτιστικό Συμπόσιο Δωδεκανήσου, το 1978, ανακοίνωσα τις σκέψεις μου για τη χρησιμότητα του Γ.Α.Δ. και για το πώς θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα της πραγμάτωσής του. Σε πολλούς το σχέδιό μου φάνηκε τολμηρό και ίσως τα χρόνια που πέρασαν από τότε να τους έκαναν να αισθανθούν δικαιωμένοι, αφού την επιθυμία μου την είχαν εκλάβει και ως δέσμευσή μου.

Εντωμεταξύ, το 1988, εκδόθηκε ο *Γλωσσικός Άτλας της Κρήτης* του συναδέλφου Ν. Γ. Κοντοσόπουλου, που άλλοτε με αποκαρδίωνε, καθώς αναλογιζόμουν τον κόπο που απαίτησε, και άλλοτε, παρέχοντάς μου το υπόδειγμα γλωσσικού άτλαντα ενός ελληνικού χώρου, με εγκαρδίωνε, πείθοντάς με ότι όλα υποχωρούν μπροστά στην επίμονη προσπάθεια.

Άλλες ερευνητικές υποχρεώσεις δεν μου επέτρεψαν να αρχίσω την εργασία αυτή νωρίτερα, η ενδιάμεση όμως ενασχόλησή μου με τη μελέτη των γλωσσικών ιδιωμάτων της Δωδεκανήσου όλο και με ενδυνάμωνε γνωστικά και ηθικά.

Το 2001 ο Νομάρχης Δωδεκανήσου κ. Σάββας Καραγιάννης ενέκρινε την πρότασή μου για τη σύνταξη του Γλωσσικού Άτλαντα της Δωδεκανήσου. Επέλεξα τα σημεία της έρευνας και κατάρτισα το ερωτηματολόγιο, το οποίο και έστειλα σε διάφορα πρόσωπα, σε νησιά και σε χωριά, ζητώντας τις απαντήσεις τους. Άλλοι μου απάντησαν, έστω και με κενά, άλλοι όχι. Σύντομα αντιλήφθηκα ότι θα έπρεπε να αναλάβω ο ίδιος ένα τμήμα και αυτής της δουλειάς, και βέβαια να ελέγχω τις απαντήσεις ώστε να είμαι

¹ Χρησιμοποιήθηκαν επίσης οι εξής συντομογραφίες: αγγλ. = αγγλικός, αιτ. = αιτιατική, αντων. = αντωνυμία, αορ. (αορ.) = αόριστος (αορίστου), αρσ. = αρσενικό, αρχ. = αρχαία, γεν. = γενική, δωδ. = δωδεκανησιακός, δωρ. = δωρική, εν. = ενικός, ενεργ. = ενεργητικός, ενεστ. = ενεστώτας, επίθ. (επίθ.) = επίθετο (επιθέτου), Ησύχ. = Ησύχιος, θηλ. = θηλυκό, μεσοπαθ. = μεσοπαθητικός, μτγν. = μεταγενέστερο, ονομ. = ονομαστική, οριστ. = οριστική, ουδ. = ουδέτερο, πρτ. = παρατατικός, πληθ. = πληθυντικός, προστ. = προστακτική, ρ. = ρήμα, Σ = σύμφωνο, υποτ. = υποτακτική, Φ = φωνήεν· acc. = accusative, act. = active, aor. = aorist, C = consonant, fem. = feminine, gen. = genitive, imperat. = imperative, imperf. = imperfect, indic. = indicative, masc. = masculine, nom. = nominative, pers. = person, pl. = plural, pres. = present, sing. = singular, subjunct. = subjunctive, V = vowel.

όσο το δυνατόν πιο βέβαιος για τις καταγραφές τους. Έμεινα λοιπόν μόνος ουσιαστικός συντάκτης ενός γλωσσικού άτλαντα, που απέβλεπε στο να καταγράψει αφενός τις κατά τόπους λεξιλογικές διαφορές και αφετέρου τις κατά τόπους φωνητικές πραγματώσεις φωνημάτων ή συνδυασμών τους, την ποικιλία μορφολογικών στοιχείων ή την εκφορά συντακτικών σχημάτων. Η υλοποίηση ενός τέτοιου σχεδίου απαιτούσε χρόνο και δυνάμεις. Είναι αλήθεια ότι δεν ήμουν έγκαιρος στα χρονικά όρια που μου έθεσε η Νομαρχία Δωδεκανήσου, μένω όμως αρκετά ικανοποιημένος αφού η εργασία έχει περατωθεί και παραδίδεται τώρα στους μελετητές της ελληνικής γλώσσας, που ελπίζω να τη βρουν χρήσιμη.

Θέλω να ευχαριστήσω από καρδιάς τον πρώην Νομάρχη Δωδεκανήσου κ. Σάββα Καραγιάννη, που πίστεψε στην αξία του έργου. Να ευχαριστήσω θερμά τον συνάδελφο κ. Χρήστο Τζιτζιλί, που εισηγήθηκε στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη να αναλάβει την έκδοση του πονήματός μου, τον Διευθυντή του Ιδρύματος κ. Γιώργο Παπαναστασίου, για την ηθική συμπαράστασή του, και τον ερευνητή κ. Νίκο Λιόση, για την επιμέλεια της μορφής που παρέδωσα. Θέλω να ευχαριστήσω επίσης θερμά τους πολλούς φίλους που υπέστησαν τον καταιγισμό των ερωτήσεών μου και, τέλος, τον κ. Αλέξη Μάλτα, που αντιμετώπισε με επιτυχία τα τεχνικά προβλήματα της γλωσσικής χαρτογράφησης.